

1

Rede en verstand bij Kant

- Vernunft = rede => zin en betekenis middels argumentatie. Het is een voortgaand proces, er is geen uitkomst.
- Verstand = verstand of intellect => kennis middels bewijskracht. Het goede denken bewijst zich hier middels effectiviteit, pragmatisme.

Maleutiek_2020_Denken_college 3

2

Verstand of Rede?

- Verstand en rede zijn beide nodig, omdat wij niet in het Zijn leven, maar in de zijnden. Die stellen wij ons voor in een metafoor. Het spreken heeft metaforen nodig, maar gaat die verwarren met een naderen van het *Zijn van de zijnden*.
- Voor het denken is geen metafoor, het is het enige dat zich zelf niet als verschijnsel voordoet: het is er slechts als afwezigheid.
- De betekenisverlening heeft geen directe relatie met de verschijnselen. Ze trekt zich er juist uit terug.
- De verschijnselen zijn als voorstelling **wel** deel van haar activiteit.
- Ze leidt niet tot stabiele zekerheden, ze blijft activiteit.

Maleutiek_2020_Denken_college 3

3

Denken lijkt nu een epistemologisch probleem

- Epistemologie = kennisleer Gaat over: Wat kan ik weten? en Wanneer is mijn kennis geldig?
- De vraag wanneer kennis geldig is hangt ook samen met zaken die onderzocht worden in o.a. de neurowetenschappen B.v. Hoe is de relatie tussen informatie uit mijn zintuigen(S) en ervaringen en gedrag (R)? en de psychologie Hoe werkt het kenproces?
- Maar hier gaat het Arendt niet om.

Maleutiek_2020_Denken_college 3

4

Denken is een politiek onderwerp

- Door haar eigen ervaringen in Duitsland onder Hitler was denken voor Arendt al een politiek item geworden.
- Door Vietnam werd Arendt ervan overtuigd dat niet alleen onnadenkendheid maar ook slechts het hebben van een 'beeld'- Dwz. Een projectie op basis van een verleden naar een nog oningevulde toekomst toe- altijd politieke gevolgen heeft.
- Young-Bruehl schrijft over denken; " het is een zeer politiek georiënteerd boek dat ik als een waarschuwing beschouw." (Het belang van Hannah Arendt blz. 168)

Maleutiek_2020_Denken_college 3

5

Tijdgeest

- Arendt constateert dat de contemplatie lange tijd het denken heeft gekaapt en nu een tegenbeweging is ontstaan die evenzeer het denken kaaft namelijk het positivisme.

1. "Wat aan zijn eind gekomen is, is het fundamentele onderscheid tussen het zintuiglijke en het bovenzintuiglijke,
2. De opvatting, minstens even oud als Parmenides, dat alles wat niet voor de zintuigen gegeven is - God of het Zijn of de eerste principes en oorzaken (archai) of de ideeën - werkelijker is, meer waar en betekenisvoller dan wat verschijnt, dat het zich niet slechts voorbij de zintuiglijke waarneming bevindt, maar boven de wereld van de zintuigen. Wat "dood" is, is niet slechts de situering van dergelijke "eeuwige waarheden", maar het onderscheid zelf." (37)
3. Het zintuiglijke, zoals ook de positivisten het nog begrijpen, kan de dood van het bovenzintuiglijke niet overleven. Ze citeert Nietzsche "Wij hebben de ware wereld afgeschaft. Wat is er gebleven? De verschijnende wereld misschien? O nee! Samen met de ware wereld hebben wij ook de verschijnende wereld afgeschaft." (37)

Maleutiek_2020_Denken_college 3

6

Begrippen die we nodig hebben

- Fenomenologie als leer van de verschijnselen,
- Authentieke en inauthentieke schijn,
- Zintuigen en zesde zintuig ook wel *sensus communis*,

Maieutiek_2020_Denken_college3

7

7

Er is geen 'Zijn' achter de verschijnselen dat we kunnen kennen

- Er is geen authentieke waarneming (het Zijn achter de verschijnselen)
- Er is zelfs geen authentieke identiteit (het Ik achter het denken)
- Er zijn wel verschijnselen; ik denk mijzelf een vaste kern toe omdat ik **niet anders kan**, ik denk een zijn achter de verschijnselen omdat ik niet anders kan. Dat geldt voor de wereld, **maar** ook voor mijzelf als subject. (Dit is authentieke schijn = onoplosbaar)
- Maar ik **kan wel** misvattingen over verschijnselen blootleggen en daarmee mijn kennis over de verschijnselen vergroten. (inauthentieke schijn is oplosbaar)

Maieutiek_2020_Denken_college3

8

8

Inauthentieke schijn

Maieutiek_2020_Denken_college3

9

9

Authentieke schijn

BRON :
ISTOCK.COM, [PONOMARIOVA MARI](#)

Maieutiek_2020_Denken_college3

10

10

Wat is *sensus communis*?

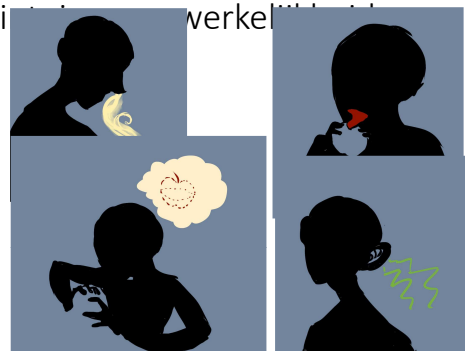
"Ten eerste, het verenigt alle andere zintuigen en bundelt de door de afzonderlijke zintuigen verstrekte informatie als afkomstig van hetzelfde "ding": de appel die we zien, voelen, ruiken en proeven, is één en dezelfde appel. Ten tweede, het ondersteunt het met anderen gedeelde geloof dat onze zintuiglijke waarnemingen betrekking hebben op een werkelijkheid die ook onafhankelijk van onze zintuigen bestaat: er ligt daar werkelijk een appel, ik droom het niet. Terwijl het zicht ons de zichtbaarheid, het gehoor de hoorbaarheid en de tastzin de voelbaarheid van de wereld onthult, vat de *sensus communis* als zesde zintuig de werkelijkheid van wat we waarnemen: het door geen zintuig waar te nemen *zijn* van wat is." (Inleiders blz. 19)

Maieutiek_2020_Denken_college3

11

11

Zintuigen en werkelijkheid

Maieutiek_2020_Denken_college3

12

12

Sensus communis

Maieutiek_2020_Denken_college3

13

13

Denken willen en oordelen

- Het zijn alle drie vormen van het leven van de geest, maar zegt Arendt hier ze zijn niet van elkaar af te leiden of tot elkaar te herleiden (103)
- Wat ze met elkaar gemeen hebben volgens Arendt is dat ze autonoom zijn, daarmee bedoelt ze dat er alleen inherente wetten zijn waaraan ze gehoorzamen.
- Voor Arendt is het wezenlijk dat ze niet (volledig) geconditioneerd zijn noch noodzakelijk. (104)

Maieutiek_2020_Denken_college3

14

14

Relatie tussen verschijnselen, zijn en denken

- *Solitude* = Alleen zijn met jezelf. Dat hoort bij denken
- *Loneliness* = Alleen zijn met anderen. Dat wat je vooral voelt in relatie tot anderen hoort niet specifiek bij denken.

Denken = terugtrekking uit de wereld, maar vormt ook onze relatie met de wereld van verschijnselen als een middels metaforen gerepresenteerd verschijnsel.

Maieutiek_2020_Denken_college3

15

15

Heden, verleden en toekomst

"Enkel dankzij het vermogen van de geest om het afwezige aanwezig te stellen kunnen wij "niet meer" zeggen en een verleden voor onszelf tot stand brengen, of "nog niet" zeggen en ons klaar houden voor de toekomst. Maar dit is slechts mogelijk voor de geest nadat hij zich uit het aanwezige en uit de noden van het alledaagse leven heeft teruggetrokken." (111)

- Ontzinnelijken (112)
- Denkbeeld opslaan (112)
- Verbeelden (113)

Maieutiek_2020_Denken_college3

16

16

Filosofen en hun voorkeur voor terugtrekken uit het *Men* (10)

- Relatie tussen de dood en de filosofie Schopenhauer, Heidegger.
- Terugtrekken uit de fysieke conditie die afleidt van denken maakt dat de filosofie buiten de orde treedt.
- de filosoof onttrekt zich daarmee aan wat *men* kan en doet en daarmee wordt de spot gedreven. Plato schrijft over de Thracische meid en Thales en Kant over Tycho Brahe en zijn koetsier. (119)

Maieutiek_2020_Denken_college3

17

17

Denken = nadenken

"Niet de zintuiglijke waarneming, die ons de dingen direct en binnen handbereik laat ervaren, maar de verbeelding, die erop volgt, maakt de dingen klaar voor ons denken. Vooraleer we vragen stellen als "Wat is geluk? Wat is rechtvaardigheid? Wat is kennis?" enzovoort, moeten we eerst gelukkige en ongelukkige mensen ontmoet hebben, getuige geweest zijn van rechtvaardige en onrechtvaardige daden, het verlangen om te weten en zijn bevrediging of frustratie ervaren hebben. Bovendien moeten we de onmiddellijke ervaring in onze geest *herhalen*, nadat we de scène waar die ervaring plaatsvond verlaten hebben. Nogmaals: elk denken is na-denken." (123)

Maieutiek_2020_Denken_college3

18

18

De belangrijkste eigenschappen van de denkactiviteit :

1. de terugtrekking uit de wereld van het gezond verstand en van de verschijnselen;
2. de zelf-destructieve neiging ten aanzien van de eigen resultaten,
3. de reflexiviteit en het daarmee gepaard gaande besef van pure activiteit,
4. het eigenaardige feit dat ik slechts weet heb van de vermogens van mijn geest zolang ze actief zijn! (...) Eigenaardig genoeg, hoe "professioneler" de denkers en hoe groter hun gewicht in onze filosofische traditie, des te meer ze geneigd zijn om op allerlei manieren deze inherente kenmerken zo te herinterpreteren dat ze zich gewapend voelen tegen het gezond verstand, dat bezwaar aantekent bij de nutteloosheid en onwettelijkheid van hun hele onderneming. (125)

Maieutiek_2020_Denken_college 3

19

19

Metaforen

- Denken heeft metaforen nodig om in taal na te kunnen denken,
- Die metaforen zijn ook begrippen voor bestaande verschijnselen die nu toegepast worden op denkbeelden. (het begrip 'categorie' van Aristoteles was een term uit de rechtbank 144)

Maieutiek_2020_Denken_college 3

20

20

Relatie denken en wereld

- "Analogieën, metaforen en emblemen zijn de draden waarmee de geest zich aan de wereld vasthoudt, ook wanneer hij, geestelijk afwezig, het directe contact met de wereld verloren heeft.
- Zij waarborgen de eenheid van de menselijke ervaring. Bovendien doen ze in het denkproces zelf dienst als modellen en wegwijzers, zodat we niet blind door onze ervaringen zigzaggen - want onze lichamelijke zintuigen kunnen ons er, met hun slechts relatief zekere kennis, niet doorheen loodsen. (...)
- Ten slotte is er de onomkeerbaarheid van de relatie die in de metafoor wordt uitgedrukt; dit feit bewijst op zijn manier het absolute primaat van de wereld van de verschijnselen en levert daarmee bijkomend bewijs voor het buitengewone karakter van het denken, voor het feit dat het altijd buiten de orde gaat." (149)

Maieutiek_2020_Denken_college 3

21

21

Suggestie van iets achter het denken

Denken = spreken, maar niet met de anderen maar in jezelf. Het ontleent zijn metaforen vaak aan het zien en dat suggereert een werkelijkheid, een landschap dat er is.

Schrijven en spreken met anderen is van een andere orde. Je schetst dat landschap voor een ander, maar daarmee is het er ook als verschijnsel.

Daarom maakt dat het verschil tussen kennis en rede ook voor filosofen zelf vaak diffuus wordt. (Heidegger)

Maieutiek_2020_Denken_college 3

22

22

Inzicht levert geen waarheid

De aanschouwing als metafoor en ook de metafoor van het inzicht, dat vaak na lange geestelijke inspanning zich ineens openbaart, bieden de suggestie van waarheid en van verschijnselen die nu gezien kunnen worden, maar er altijd al waren en die nu voor altijd zichtbaar voor ons zijn.

Maar het is een persoonlijk en tijdelijk inzicht. het gaat over betekenis en zin en kan daarmee geen kennis opleveren die waarheid biedt.

Maieutiek_2020_Denken_college 3

23

23